

SUMMARY

Prima Raisa, Prima Dmytro. Primary school teacher's readiness to provide effective interaction in the conditions of postgraduate pedagogical education: theoretical aspects.

The article highlights some theoretical aspects of the problem of the readiness of a primary school teacher to ensure effective interaction in the conditions of postgraduate pedagogical education. To achieve the specified goal, the following research methods were used: theoretical analysis of scientific literature, materials from periodicals on the topic of the study, interpretative and analytical method, generalization. The need to train primary school teachers capable of partnership interaction on the principles of humanism, democracy and universal human values is highlighted. Clarifications have been made regarding the definition of the concepts of "primary school teacher readiness", "effective interaction", the specifics of postgraduate pedagogical education in ensuring effective interaction. Effective interaction is considered as a jointly built action of participants in the educational process, which provides the necessary conditions for the development of personal potential, skills of reflective behavior, emotional comfort, skills of effective verbal and non-verbal communication, self-regulation, and the development of the need for self-actualization. The concept of "readiness of a primary school teacher for effective interaction in the conditions of postgraduate pedagogical education" is interpreted as an integrative personal and professional characteristic that accumulates motivation for partnership interaction, a set of knowledge necessary for understanding and establishing joint actions, the ability to build constructive contact (verbal and non-verbal communication) of subjects of the educational process, skills of reflective behavior (mutual understanding, mutual influence), self-regulation and self-actualization. It is summarized that effective pedagogical interaction of postgraduate education subjects requires the formation of a new pedagogical thinking of the teacher of the postgraduate education system, aimed at adult participants of the specified subject-subject interaction.

Key words: readiness, provision, effective interaction, primary school teacher, pedagogical interaction, pedagogical partnership, postgraduate pedagogical education.

УДК 378

Аліна Скоролітня

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ORCID ID 0000-0003-4142-0944

DOI 10.24139/2312-5993/2024.05/351-366

ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ: РЕФЛЕКСІЯ НАВКОЛО ПОНЯТТЯ «НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА»

Стаття висвітлює інноваційну компетентність сучасного вчителя на тлі аналізу семантичного поля терміну «навчальна програма». Здійснено порівняння понять «модельна програма» і «навчальна програма», визначено їх основні спільні та відмінні риси. Зокрема, модельна програма окреслює орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів, у той час як навчальна програма конкретизує ці результати відповідно до навчального плану закладу освіти. Детально описано алгоритм створення навчальних програм, включаючи послідовність вивчення тем, розподіл навчального часу, формулювання очікуваних результатів, а також інтеграцію міжгалузевих проєктів. Підкреслена важливість творчої адаптації модельних програм до потреб конкретного закладу освіти та учнів. Визначено

ключові аспекти, які забезпечують підготовку вчителів до ефективного використання модельних навчальних програм і адаптації їх до потреб освітнього процесу. Представлено рекомендації щодо інтеграції цих аспектів у зміст педагогічної освіти на етапі університетської підготовки.

Ключові слова: *інноваційна компетентність учителя, навчальна програма, модельна програма, Нова українська школа (НУШ), компетентнісний підхід, педагогічна освіта, освітні стандарти, адаптація програм.*

Постановка проблеми. Розвиток сучасної освіти потребує висококваліфікованих учителів, які здатні впроваджувати отримані знання у практику. Логічно, що реалізація поставлених у Державному стандарті базової середньої освіти завдань прямо корелює з питанням підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності в ЗЗСО й, відповідно, вимоги Стандарту є значущим «фундаментом» у змісті педагогічної освіти, яка реалізується в університетах.

У спілкуванні з молодими учителями - випускниками університету, ми спробували уточнити, які з необхідних для реалізації сучасних освітніх завдань навичок дав університет, а які довелося удосконалювати вже в процесі роботи. У першому переліку прозвучали такі, як: складання поурочного планування за основними вимогами та правилами; календарне планування; використання ШІ, цифрових ресурсів і платформ. Водночас, вчорашні магістранти, а нинішні вчителі серед нагально актуальних назвали уміння працювати з електронною документацією (зокрема, ведення електронного журналу); володіти технологією формульовального оцінювання та вміти оцінювати по-новому; мати ґрунтовні концептуальні знання щодо компетентнісного підходу в освіті та практично аналізувати механізми його впровадження в освітній процес на засадах Нової української школи (НУШ); складати навчальні програми на основі модельних; часто виникають певні труднощі навіть на рівні володіння і розуміння понять і термінів, які увійшли в педагогічний ужиток з новими реформами.

Аналіз актуальних досліджень. Є чимало джерел, які пояснюють означені поняття. Здебільшого, це нормативні документи (закони, постанови), довідкова література, методичні рекомендації чи інструкції МОНУ, матеріали періодики (інтерв'ю, коментарі, роз'яснення), персональні наративи вчителів. Зокрема, в аналізі сутності понять, розгляді їх спільних і відмінних рис, осмисленні практичних аспектів авторитетними вважаємо експертні міркування Р. Шияна, І. Старагіної, О. Ляшенка, С. Фіцайло. Значущими для українських авторів і шкіл є матеріали фінського проекту «Навчаємось

разом» + ; публікації освітніх сайтів «На Урок», «Всеосвіта», «Освіторія»; затребуваними і популярними стали різного роду тематичні вебінари. Спроби наукового осмислення ключових аспектів створення модельних і авторських навчальних програм презентовані в публікаціях Н. Грицай, Н. Голуб, Т. Деркач, В. Заплатинського, Т. Засекіної, Н. Котляренко, Т. Коршевнюк, А. Мамотенко, О. Пасічника, Т. Полонської, Р. Романюк, І. Трускавецької та ін.

Мета статті. Кожен із наведених пунктів потребує розгляду. Позаяк, у даній публікації звернемо увагу на ті аспекти, які є індикативними для інноваційної компетентності вчителя, тобто, здатності до переосмислення традиційного, освоєння і використання нововведень, створення нового. Значущим у цьому сенсі видається доцільність рефлексії навколо базового в роботі вчителя поняття «навчальна програма». Реформа НУШ передбачає різноманіття сенсових варіантів слова «програма» - освітня програма, типова навчальна програма, модельна програма, навчальна програма. З фокусом на означене семантичне поле маємо намір впорядкувати матеріал, який важливо інтегрувати у зміст підготовки сучасного вчителя на етапі університетського навчання.

Методи дослідження: теоретичні методи (аналіз, систематизація, узагальнення), контент-аналіз публікацій на інтернет-ресурсах, вивчення передового педагогічного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Зміна змісту освіти, методик навчання, методів та підходів до освітнього процесу, оцінювання знань учнів та введення новітніх технологій та інтерактивних завдань на уроках, формування нових компетентностей учнів - це все потребує від освітян входження в інноваційний простір, прийняття та усвідомлення новітніх процесів в освіті. Впровадження стандартів Нової української школи дало можливість спостерігати та досліджувати, яким чином інноваційні зміни в освіті впливають на професійні та особистісні риси вчителів. Важливим фактором для адекватного сприйняття новацій в освіті став сам процес навчання та усвідомлення інноваційних процесів, пов'язаних з суттєвою модернізацією освітнього процесу.

Вирішальною у впровадженні системних інновацій в освітній процес є інноваційна компетентність вчителя, що сприяє усвідомленню, прийняттю та швидкій адаптації до змін. Інноваційна компетентність, у інтерпретаціях дослідників цього феномену (І. Гавриш, І. Дичківської,

В. Докучаєвої, О. Ігнатович, С. Кириленка, Н. Клокар, І. Коновальчука, Є. Макагон, Л. Петриненко, О. Подимової, В. Позднякова, Г. Сиротенка, В. Уриського, О. Хаустової, А. Хуторського та ін.) визначається як уміння вчителя творчо переосмислювати нововведення, адаптовувати концепції і методики в умовах конкретного закладу освіти, прагнення до опанування новими інформаційними і професійними методами і засобами, здатність отримувати й оперувати актуальною інформацією в різних сферах інноваційної діяльності, генерувати нові знання в галузі інновацій і застосовувати їх для потреб професійної практики та вирішення нових завдань.

Цікавою для осмислення сутності інноваційної компетентності педагога видається заувага А. Шерудила щодо розуміння інноваційної діяльності не як виду чи, тим паче, не сфери, а характеру діяльності. «Інноваційної сфери як предметної галузі не існує, - стверджує автор, - оскільки будь-яка діяльність у будь-якій сфері – від економіки до освіти, мистецтва і навіть політики – може бути інноваційною, якщо в неї привноситься нове (знання, технології, прийоми, підходи) не заради новизни і не з метою підтвердження можливості практичного використання нового, а винятково для отримання результату, що вирізняється високою затребуваністю» (Шерудило, 2019, с.248).

Такий підхід нам імponує з огляду на заявлену в назві публікації доцільність рефлексії навколо педагогічної категорії «навчальна програма». Розуміння її класичної та інноваційної сутності не лише відображає рівень компетентності вчителя, але й передумовує результативність і ефективність усього освітнього процесу.

Традиційно у посібниках з педагогіки подавалося твердження, що зміст освіти визначають такі нормативні документи, як навчальний план, навчальна програма, підручник і навчальний посібник. Головним для закладу освіти був навчальний план, який визначав зміст і структуру навчального процесу, «документ про склад навчальних предметів, які вивчають у певному закладі освіти, їх розподіл, тижневу й річну кількість годин, що відводяться на кожний навчальний предмет, і про структуру навчального року» (Фіцула, 2002, с. 94). Навчальна програма - «документ, що визначає зміст і обсяг знань з кожного навчального предмета, уміння і навички, яких необхідно набути, зміст розділів і тем з розподілом їх за роками навчання» (Фіцула, 2002, с. 94).

Нині маємо дещо інші підходи і трактування.

Систему основних параметрів, що приймаються за державну норму освіченості, яка відображає соціальний ідеал і враховує можливості реальної особистості й системи освіти по досягненню цього ідеалу прийнято позначати терміном «стандарти освіти». Таке визначення знаходимо в Словнику Гончаренка (Гончаренко, 1997, с. 318).

Вперше поняття «державний стандарт освіти» задеклароване ще в 1991 р. в Законі України «Про освіту», зокрема в статті 15: «Державні стандарти освіти встановлюють вимоги до змісту, обсягу і рівня освітньої і фахової підготовки в Україні. Вони є основою оцінки освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня громадян незалежно від форм одержання освіти» (Освіта України, 2001, с. 16).

Незмінним за сутністю, але в оновленому формулюванні Закону «Про повну загальну середню освіту» 2020 року звучить нинішнє визначення поняття «державні стандарти освіти» - «документи, що визначають загальні обсяги навчального навантаження здобувачів початкової, базової середньої, профільної середньої освіти, вимоги до їх компетентностей і до згрупованих за відповідними освітніми галузями обов'язкових результатів навчання, яких вони мають досягти на відповідному рівні повної загальної середньої освіти» (Про повну загальну середню освіту, 2020).

На основі Державних стандартів розробляються: Базовий навчальний план (є складовою частиною стандарту); Типові освітні програми (затверджує МОН); Типові навчальні плани (затверджує МОН); Освітня програма (схвалюється педагогічною радою закладу освіти та затверджується його керівником у разі розробки документа на основі типових освітніх програм); Робочий навчальний план закладу освіти (схвалюється педагогічною радою закладу освіти та затверджується його керівником); Нетипові освітні програми (затверджує Державна служба якості освіти України).

Абсолютно новим у цьому переліку нормативних освітніх регуляторів є поняття «типова освітня програма». Згідно із Законом України «Про повну загальну середню освіту», - це документ, що містить комплекс освітніх компонентів, які забезпечують досягнення учнями й ученицями результатів навчання, визначених державним стандартом для відповідного рівня повної загальної середньої освіти (Про повну загальну середню освіту, 2020).

Наразі є чинною Типова освітня програма, розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898, зі змінами, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2022 року № 972.

У цій Типовій освітній програмі терміни вжито в значенні, наведеному в Законах України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», інших нормативно-правових актах.

Типова освітня програма окреслює обов'язкові та рекомендовані підходи до розроблення закладами загальної середньої освіти та використання ними в освітній діяльності освітніх програм на кожному циклі (адаптаційний цикл та цикл базового предметного навчання) базової середньої освіти.

Типова освітня програма визначає: вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за освітньою програмою базової середньої освіти; загальний обсяг навчального навантаження на адаптаційному циклі та циклі базового предметного навчання (в годинах), його розподіл між освітніми галузями за роками навчання.

Типова освітня програма містить: варіанти типових навчальних планів; перелік модельних навчальних програм; рекомендовані форми організації освітнього процесу; опис інструментарію оцінювання.

Попри це, в типовій освітній програмі не знайдемо інформації ані про зміст навчального матеріалу, ані про результати навчання. Тобто, важливо розуміти, що типова освітня програма – своєрідний дороговказ, завдяки якому кожна школа зможе створити власний навчальний план, який відповідатиме запитам конкретних учнів.

На основі типової освітньої програми кожен заклад освіти розробляє та використовує в освітній діяльності свою освітню програму.

Вона може бути розроблена окремо для кожного рівня (циклу) повної загальної середньої освіти або ж бути наскрізною, розробленою для декількох рівнів освіти. Відповідне рішення ухвалює педагогічна рада закладу освіти.

Освітня програма закладу загальної середньої освіти, розроблена на основі Типової освітньої програми, відповідно до частини третьої статті 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту», має:

- відповідати структурі Типової освітньої програми та визначеним нею вимогам до осіб, які можуть розпочати навчання за освітньою програмою закладу освіти;

- визначати (в обсязі не меншому, ніж встановлено Типовою освітньою програмою) загальний обсяг навчального навантаження на

адаптаційному циклі та циклі базового предметного навчання (в годинах), його розподіл між освітніми галузями за роками навчання;

- містити навчальний план, що ґрунтується на одному з варіантів типових навчальних планів Типової освітньої програми;

- містити перелік модельних навчальних програм, які використовує заклад освіти в освітньому процесі, та/або навчальних програм, затверджених педагогічною радою, що мають містити опис результатів навчання учнівства з навчальних предметів, інтегрованих курсів в обсязі не меншому, ніж встановлено відповідними модельними навчальними програмами;

- опис форм організації освітнього процесу та інструментарію оцінювання.

Отже, до структури освітньої програма закладу входить перелік модельних та навчальних програм. На них зупинимося детальніше.

У Законі України «Про повну загальну середню освіту» модельна навчальна програма потрактована як документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності учнів, рекомендовані для використання в освітньому процесі у порядку, визначеному законодавством. Натомість, навчальна програма є документом, що визначає послідовність досягнення результатів навчання учнів з навчального предмета (інтегрованого курсу), опис його змісту та видів навчальної діяльності учнів із зазначенням орієнтовної кількості годин, необхідних на їх провадження.

Попри значну лексичну схожість формулювань, між цими програмами є виразні відмінності. Зокрема, модельна навчальна програма визначає орієнтовну послідовність та окреслює очікувані результати навчання учнів. А навчальна програма конкретизує ці послідовності та результати й чітко їх визначає. Модельна програма визначає зміст предмета чи інтегрованого курсу, що викладається, а також різновиди діяльності учнів. Навчальна ж програма описує це більш конкретно та детально. Так само модельна програма не визначає кількості годин викладання, тоді як навчальна визначає мінімальне й максимальне навантаження з певного предмета чи курсу. Навчальну програму затверджує педрада закладу освіти, тоді як модельна отримує гриф від держави.

Модельні програми формують зв'язок між очікуваними результатами, змістом навчання й різновидами навчальної діяльності.

Вона не дає конкретних пояснень щодо викладання предмету, тому є широкий простір для авторської думки та креативу під час створення навчальних матеріалів. Тож будь-який авторський колектив чи окремі вчителі можуть розробляти навчальну програму й навчальні матеріали на основі модельної програми.

Автори модельної навчальної програми перетворюють орієнтири для оцінювання зі стандарту освіти в очікувані результати навчання, а також визначають зміст та різновиди навчальної діяльності.

Очікувані результати навчання – це результати, яких учні мають досягти на певному етапі освітнього процесу.

У модельній програмі результати навчання вибудовуються в певній логічній послідовності. Й це головне завдання модельної програми – визначити послідовність досягнення очікуваних результатів, наприклад, у розрізі розділу чи теми. Мається на увазі, що автори програми мають продумати, у якій логічній послідовності відбуватиметься оволодіння темою.

Отже, модельні навчальні програми призначені для упорядкування логіки та послідовності отримання результатів навчання. Ця логіка далі має розкриватися в навчальних програмах.

Важливо враховувати той факт, що хоча кожен автор модельної навчальної програми слідує Держстандарту базової середньої освіти, він пропонує власний шлях для досягнення його вимог, своє бачення та ідеї. Тож варто спочатку ретельно розглянути наявні модельні програми, аби визначити, яка з них відповідає всім вимогам закладу та навчальним потребам учнів.

І вже на основі обраної модельної навчальної програми школа розробляє навчальну програму предмета або інтегрованого курсу. Тобто, це також не константа, яку потрібно просто прийняти, з нею можна і потрібно працювати, змінювати та покращувати. Послідовність вивчення тем чи розділів, перелік очікуваних результатів та видів діяльності – всі пропозиції є орієнтовними, тобто педагог усе одно має певну свободу дій та творчого самовираження.

Модельна програма не є остаточною, не з нею вчитель іде в клас. Педагог іде до дітей із баченням не просто досягнення очікуваних результатів, а з прив'язкою цих результатів до певного часового проміжку. Причому цей проміжок – не рік, пів року чи семестр, а кожен урок. Це фіксується в навчальній програмі.

Тому навчальні програми і складають переважно на рівні закладу освіти. Отже, саме тут відбувається подальша деталізація результатів навчання – від очікуваних результатів за розділом та темою (що визначає модельна програма) до очікуваних результатів кожного уроку.

Часто під час розроблення навчальних програм заклад бере за основу модельну програму, злегка адаптувавши її до своїх потреб. Проте це не зовсім правильно, оскільки такий підхід не враховує всіх переваг навчальних програм.

Експерти рекомендують насамперед звертатися до першоджерел – відповідних законів та стандартів, а вже в другу чергу брати до уваги модельні навчальні програми. Адже жодна модельна навчальна програма не має достатньо інформації для того, щоби створити дієву навчальну програму. Модельна програма мусить бути конкретизована в навчальній програмі.

Насамперед у модельних навчальних програмах не зазначається необхідна кількість годин на викладання тої чи іншої теми. Ба більше – лише вчитель розуміє, які теми треба викладати для повторення та закріплення вже пройденого, а які уроки будуть спрямовані на формування абсолютно нових знань та умінь.

Навчальні програми також можуть містити міжгалузеві проекти. Адже під час розроблення модельних програм є змога лише зазначити та рекомендувати, в межах якогось розділу можна запропонувати учням міжгалузевий проєкт. Оскільки створення проєкту залежить від низки чинників у навчальному закладі, деталізація його реалізації можливе лише в навчальній програмі, коли є змога врахувати можливості вчительського колективу та особливості роботи школи.

Те саме стосується й оцінювання: як часто й що саме оцінювати. Автори модельної навчальної програми можуть дати лише загальні рекомендації, а не конкретні відповіді. Натомість школа може працювати за внутрішнім планом річного оцінювання, відповідно до якого кожен учитель розробляє систему оцінювання свого предмета. В оцінюванні школа спирається на свої принципи і стандарти оцінювання.

Обираючи серед запропонованих модельних програм, педагогічна рада затверджує власні навчальні програми, створені вчителями. Модельні програми виконують радше роль орієнтиру, ніж жорсткого стандарту, і дають можливість адаптувати зміст навчального процесу відповідно до потреб учнів. Критерії оцінювання навчальних досягнень також визначає сам навчальний заклад,

орієнтуючи вчителів на евальвацію - оцінювання прогресу учня відносно його попередніх результатів, а не на рейтингування.

Заклади освіти самостійно формують перелік предметів чи інтегрованих курсів, враховуючи кадровий склад, стратегічний план розвитку школи, а також кількість навчальних годин у межах установлених нормативів. У разі необхідності модельні програми можна адаптувати або створювати нові на їхній основі.

У вимогах до модельних навчальних програм докладно прописано складники обов'язкових результатів навчання учнів відповідно до Державного стандарту. Вони презентують різні рівні їхньої деталізації. Найдокладніше обов'язкові результати навчання учнів розкрито в орієнтирах для оцінювання. Тому саме цей рівень конкретизації обов'язкових результатів навчання має стати основою для впорядкування послідовності досягнень очікуваних результатів навчання, компетентностей, яких набувають учні на певному етапі протягом навчального року, семестру.

Тобто, очікуваний результат навчання може бути ще більш деталізованою формою опису обов'язкових результатів навчання й тому за потреби формулювання очікуваних результатів навчання може бути конкретизовано чи уточнено з огляду на пропонований зміст. Крім орієнтирів для оцінювання, у формулюванні певних очікуваних результатів мають бути реалізовані компетентність та потенціал галузей.

Навчальні програми, створені на основі модельних, затверджуються педагогічною радою закладу освіти.

Можлива і така ситуація, що серед усіх наявних модельних програм вчитель не знаходить жодної, яка задовольняла б усі його запити, потреби закладу й учнів. Тоді вчитель має право розробити власну навчальну програму.

Якщо вчитель розробляє власну програму без використання модельної, вона проходить рецензування і затвердження Міністерством освіти і науки України. Затверджена навчальна програма повинна містити опис результатів навчання, які відповідають Державному стандарту освіти або модельним програмам.

Розробка власної програми – цікавий, але складний процес. Робота перебачає кілька кроків: 1) збір і впорядкування інформації з відповідного навчального предмета / курсу; 2) створення проєкту програми; 3) подання проєкту на рецензування; 4) розгляд на засіданні

педради; 5) оформлення програми згідно технічних стандартів; 6) відправка на отримання грифа чи схвалення (Лист Міністерства, 2021).

Якщо вчитель обирає модельну програму, то це не означає, що вона вже придатна до застосування і виконання. Адже вчитель в класі буде працювати не за модельною програмою, а за навчальною програмою, розробленою ним на основі модельної. Це означає, що кожен вчитель повинен уміти створювати навчальні програми. Практика засвідчує, що це становить серйозні труднощі для більшості освітян, які традиційно працювали над виконанням міністерських програм. Тому на етапі університетського навчання майбутнього вчителя важливо налагодити системну роботу з формування готовності до створення власної навчальної програми.

Певний старт у цьому напрямі зроблений на факультеті прикладної математики та інформатики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. В освітній процес підготовки майбутніх учителів математики впроваджено серію занять «Практичний інтенсив», під час яких студенти вправляються у створенні власної навчальної програми. Цей практикум є міждисциплінарним, реалізується на перетині вивчення дисципліни «Методика викладання математики у закладах освіти» і проходження педагогічної практики у школі.

Для проектування навчальної програми студенти опрацьовують 1) державний стандарт базової загальної середньої освіти, 2) модельні програми, 3) підручник, 4) мають знати кількість годин, відведених для вивчення курсу в навчальному плані школи, на базі якої відбувається практика. Орієнтуватися на кількість годин, визначену навчальним планом закладу освіти, - одне з визначальних правил у створенні власної програми. З модельної програми студенти визначають очікувані результати навчання, пропонований зміст навчального предмета та рекомендовані види навчальної діяльності. Вже в самій навчальній програмі (щоб не плутатись у термінах, використовують назву «робоча навчальна програма») komponують зміст навчального матеріалу (теми), передбачають види діяльності учнів, окреслюють чітко очікувані результати навчання. Звертається увага на тому, щоб студенти усвідомили значущі аспекти, які має конкретизувати вчитель - автор програми: 1) порядок вивчення тем (відповідно до обраного підручника); 2) погодинний розподіл на вивчення того чи іншого розділу/теми.

Ретельна робота здійснюється над структуруванням навчальної програми - починаючи від титульної сторінки до списку літератури.

У «Вступі» або за традиційною термінологією, «пояснювальній записці», визначено основні тези щодо ролі та значення курсу: його мету, завдання, принципи, пріоритети викладання, структуру, шляхи реалізації програми та особливості організації освітнього процесу.

При формулюванні мети та завдань навчальної програми вчитель повинен скористатися відповідною модельною навчальною програмою курсу математики, що відповідає чинном стандарту базової середньої освіти, обрану школою.

При визначенні нормативно-правової бази, використаної для розробки навчальної програми слід керуватися Законом України «Про освіту», Законом України «Про повну загальну середню освіту», Державним стандартом базової середньої загальної освіти, освітньою програмою навчального закладу та відповідною модельною програмою з математики.

У змістовній (основній) частині має бути викладено орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст предмета та види навчальної діяльності. Визначення змісту програми може бути реалізоване через використання змістовної компоненти відповідної модельної програми, що містить перелік очікувані результати навчання, пропонований зміст навчального предмета та рекомендовані види навчальної діяльності.

Загальна кількість годин для вивчення курсу в межах класу має відповідати кількості годин навчального плану. Порядок вивчення тем має відповідати порядку подання навчального матеріалу в обраному підручнику. Кількість годин для вивчення тієї чи іншої теми/розділу вчитель обирає самостійно відповідно до рівня підготовки учнів, обраних методик та розподілу навчального матеріалу в підручнику.

Компетентнісний потенціал математичної освітньої галузі та базові знання зазначені в додатку Держстандарту. Тут акцентуємо, що їх ретельно опрацьовуємо, але в програму дублювати і переписувати не треба. Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з математики також зазначені в додатку до Держстандарту, аналогічно - опрацьовуємо, але не переписуємо в програму.

У цій частині ключовою є деталізація видів діяльності учнів та їх організація їх у систему, яка дозволить максимально ефективно проводити навчання. Обов'язкові результати навчання учнів розкрито в орієнтирах для оцінювання. Державного стандарту і в модельних програмах. Тому саме цей рівень конкретизації обов'язкових результатів навчання має стати основою для впорядкування послідовності досягнень очікуваних результатів навчання, компетентностей, яких набувають учні на певному етапі протягом навчального року, семестру.

Наступним кроком у створенні програми є календарно-тематичне планування, яке було традиційним до реформи і залишається актуальним у новій школі. Вчитель укладає у найбільш прийнятній для нього формі, порядок вивчення тем та розподіл часу на їх вивчення має відповідати прописаним у змісті програми. Звертаємо увагу на технічні моменти, зокрема те, що в календарно-тематичному плануванні варто передбачити такі колонки, «№ з/п, Тема, Діяльність, Очікувані результати, Програмне забезпечення та інформаційні ресурси, Дата, Примітки».

Оскільки календарно-тематичне планування є складовою частиною навчальною програмою, воно затверджується разом з нею педагогічною радою і не потребує в подальшому погоджень у завуча. Під час проходження практики в школі студенти також звертають увагу, що в повсякденній діяльності вчитель може використовувати *спрощене робоче календарне планування* (№ з/п, Тема, Дата, Примітка).

Власний авторський стиль певною мірою відображений у прикінцевій частині програми, де зазначаються засоби навчання, форми оцінювання результатів навчання, додаткові компоненти тощо.

Умови і можливості конкретної школи визначають наповнення наступного підрозділу програми *«Перелік навчально-методичного і матеріально-технічного забезпечення навчального процесу»*. Тут подається перелік технічного обладнання кабінету математики, програмне забезпечення, онлайн-засоби тощо.

Система оцінювання результатів навчання має базуватись на положеннях Рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України.

Список літератури та інформаційних ресурсів має містити перелік фахово-методичної та науково-популярної літератури,

інтернет-ресурсів та інших джерел, які вчитель використовує під час підготовки до уроку. Інформаційні ресурси для здобувачів освіти мають відображати сучасний рівень розвитку науки, комп'ютерних технологій та враховувати віково-психологічні особливості учнів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розуміння сутності модельних програм і знання ключових аспектів створення авторських навчальних програм з урахуванням потреб освітнього процесу в конкретній школі конкретним учителем - питання, без яких підготовка вчителя сьогодні немислима. Тому важливо інтегрувати ці аспекти в зміст педагогічної освіти на етапі університетської підготовки; оновлювати зміст професійної підготовки майбутніх учителів шляхом висвітлення методичних прийомів аналізу модельних програм, уміння їх порівнювати, розробляти на їх основі навчальні програми.

ЛІТЕРАТУРА

- Головіна, О. (2021). Відповідаємо на запитання: усе про модельні навчальні програми для розробників і шкіл. *Нова українська школа*. 12 квітня. Режим доступу: <https://nus.org.ua/questions/vidpovidayemo-na-zapytannya-use-pro-modelni-navchalni-programy-dlya-rozrobnykiv-i-shkil/> (Golovina, O. (2021). We answer questions: everything about model curricula for developers and schools. *New Ukrainian school*. April 12. Retrieved from: <https://nus.org.ua/questions/vidpovidayemo-na-zapytannya-use-pro-modelni-navchalni-programy-dlya-rozrobnykiv-i-shkil/>).
- Гончаренко, С. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь. (Goncharenko, S. (1997). *Ukrainian Pedagogical Dictionary*. Kyiv: Lybid).
- Державний стандарт базової середньої освіти* (постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти від 30 вересня 2020 р. № 898). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (*State Standard of Basic Secondary Education* (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Some Issues of State Standards of Complete General Secondary Education of September 30, 2020 № 898). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>).
- Камиш-Степанова, А. (2021). Навчальна програма не має копіювати модельну: що спільного й різного в цих програмах. *Нова українська школа*. 29 листопада. Режим доступу: <https://nus.org.ua/questions/vidpovidayemo-na-zapytannya-use-pro-modelni-navchalni-programy-dlya-rozrobnykiv-i-shkil/> (Kamysh-Stepanova, A. (2021). The curriculum should not copy the model one: what is common and different in these programs. *New Ukrainian School*. November 29. Retrieved from: <https://nus.org.ua/questions/vidpovidayemo-na-zapytannya-use-pro-modelni-navchalni-programy-dlya-rozrobnykiv-i-shkil/>).
- Лист Міністерства освіти і науки потенційним авторам/укладачам модельних навчальних програм для базової середньої освіти №4.5/637-21 від 24.03.2021. *Офіційний вебпортал Міністерства освіти та науки України*. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/03/25/metod.pdf> (Letter

- from the Ministry of Education and Science to potential authors/compiler of model curricula for basic secondary education № 4.5/637-21 dated March 24, 2021. *Official web portal of the Ministry of Education and Science of Ukraine*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/03/25/metod.pdf>
- Модельні навчальні програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти. *Офіційний вебпортал Міністерства освіти і науки України*. 2022. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku> (Model curricula for grades 5-9 of secondary education institutions. *Official web portal of the Ministry of Education and Science of Ukraine*. 2022. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>)
- Освіта України. Нормативно-правові документи* (2001). Київ: Міленіум. (*Education of Ukraine. Normative and legal documents* (2001). Kyiv: Millennium).
- Про освіту*. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (*On Education*. Law of Ukraine dated 05.09.2017 № 2145-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).
- Про повну загальну середню освіту*. **Закон** України від 16.01.2020 № 463-IX. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (*On complete general secondary education*. Law of Ukraine dated 16.01.2020 № 463-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>).
- Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти* (наказ МОН України від 19.02.2021 р. № 235). Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programidlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (*Typical educational program for grades 5-9 of secondary education institutions* (order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated February 19, 2021 № 235). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programidlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>).
- Типові та (нетипові) освітні програми, навчальні програми, модельні навчальні програми для закладів загальної середньої освіти*. Режим доступу: <https://info.eo.gov.ua/typovi-ta-netypovi-osvitni-programy-navchalni-programy-modelni-navchalni-programy-dlya-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osvity/> (*Typical and (non-typical) educational programs, curricula, model curricula for general secondary education institutions*. Retrieved from: <https://info.eo.gov.ua/typovi-ta-netypovi-osvitni-programy-navchalni-programy-modelni-navchalni-programy-dlya-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osvity/>).
- Фіцула, М. (2002). *Педагогіка*. Київ: Академія (Fitsula, M. (2002). *Pedagogy: A textbook for students of higher pedagogical educational institutions*. Kyiv: Academy).
- Шерудило, А. В. (2019). Сутність, зміст, структура і функції інноваційної діяльності вчителя в умовах модернізації педагогічної освіти. *Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: компетентнісний та інтегрований підходи*. Суми, сс. 245-269. (Sherudylo, A. V. (2019). The essence, content, structure and functions of the teacher's innovative activity in

the conditions of modernization of pedagogical education. *Professional training of future primary school teachers: competency-based and integrated approaches*: monograph. Sumy, 245-269).

SUMMARY

Skorolitnia Alina. Teacher's innovative competence: Reflection around the concept of "curriculum".

The article examines the innovative competence of modern teachers as a key factor for successful adaptation to the reforms of the New Ukrainian School (NUS). The content of the terms "model program" and "educational program" is explored, highlighting their key features. The differences and similarities between model and educational programs are analyzed, as well as their impact on the organization of the educational process. It is determined that the model program provides a framework for achieving expected outcomes, while the educational program specifies the content and structure of teaching according to the needs of the educational institution.

Purpose of the article: to organize the semantic field of the term "educational program" to integrate this knowledge into the training of future teachers.

Tasks addressed in the article: conducting a semantic analysis of the terms "model program" and "educational program"; describing the algorithm for creating educational programs with a focus on adapting them to the needs of students; identifying key aspects that facilitate teachers' preparation for working with educational programs; providing recommendations for implementing an innovative approach in the content of teacher education.

The article elaborates on the algorithm for developing educational programs, including material structuring, topic specification, allocation of instructional time, and determination of expected outcomes. Attention is drawn to the integration of interdisciplinary projects and adaptation to individual educational needs. The author emphasizes the importance of teachers' reflection on contemporary pedagogical categories for the formation of their innovative competence.

The article presents proposals for improving the content of university-level teacher training and specifies methods for integrating knowledge of model and educational programs into the training process of future teachers, including: introduction of specialized courses and modules; conducting practical intensives and training sessions; addressing real educational tasks during teaching practice; developing interdisciplinary projects incorporating model programs; creating authorial educational programs as individual or group projects; utilizing digital technologies, including familiarization with electronic platforms for working with educational documents and tools for lesson planning and assessment; collaboration with practicing teachers and experts; individualizing the learning process for future teachers, such as developing personalized tasks for adapting model programs to specific educational contexts and providing mentorship by instructors during the creation of educational programs; reflection and analysis, including using case methods to analyze successful and problematic examples of applying model programs, as well as students' reflection on their own experience of working with educational programs.

These approaches are aimed at enhancing the readiness of future teachers for creative work with educational documents, fostering their professional development, and meeting the challenges of modern education.

Key words: *innovative teacher competence, educational program, model program, New Ukrainian School, competency-based approach, teacher education, educational standards, program adaptation.*